

POROČILO O PALEOLITSKIH POSKUSNIH IZKOPAVANJIH

MITJA BRODAR

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana

Na ozemlju Slovenije poznamo doslej, če upoštevamo kratko raziskovalno dobo od leta 1928 naprej in le redke raziskovalce, že kar številna in predvsem jamska paleolitska najdišča, ki so pa precej neenakomerno porazdeljena. O večji gostoti paleolitskih postaj moremo govoriti pravzaprav samo na Krasu, zlasti v Pivški kotlini, povsod drugod, na primer v Kamniških Alpah, v vzhodnih Karavankah in na predalpskem področju, jih vsaj za sedaj še ločijo precejšnje razdalje. Mnogi predeli pa so še popolnoma neraziskani, kar velja posebno za Gorenjsko, Dolenjsko, Belo krajino pa tudi za vso severovzhodno Slovenijo. Nobenega dvoma ni, da bomo tudi tukaj odkrili še nova paleolitska najdišča, ki bodo naše znanje o ledenodobnem človeku na slovenskih tleh močno izpopolnila, obenem pa prispevala pomembne podatke za rešitev paleolitskih kulturnih in kronoloških problemov v širšem merilu. Da bi mrežo naših paleolitskih postaj z odkritjem novih zgoščili, je Sekcija za arheologijo SAZU izvedla v zadnjih letih mnogo rekognosciranj in tudi nekaj poskusnih izkopavanj v jamah, ki so se zdele najbolj primerne. Čeprav je bil izid samo v enem primeru uspešen, je vendarle prav, če poročamo o opazanjih tudi pri drugih poskusnih izkopih, kjer navzočnosti človeka stare kamene dobe ni bilo mogoče dokazati. Zlasti podatki o jamskih sedimentih utegnejo biti pri nadaljnjih raziskovanjih še zelo koristni.

Jazbina pri Podturnu na Dolenjskem (sondiranje leta 1959). Jama leži v pobočju Roga, toda le nekaj metrov nad dnom doline od Soteske proti Črmošnjicam. Odprta je proti severovzhodu in ima zazidan vhod, da prihaja svetloba v jamo samo skozi odprtino bivših vrat. Dobrih osem metrov naprej je v jami še drugi zid. Sondo velikosti $3,00 \times 3,25$ m smo izkopali za prvim zidom ob severozahodni jamski steni. Ko je bilo izkopavanje že začeto, smo pri pazljivem opazovanju jamskih sten šele našli na njih ostanke sedimentov. Zgornji sedimenti so bili s preureditvijo jame v klet že odstranjeni, vsaj pri vhodu v debelini skoraj dveh metrov. Kljub tej ugotovitvi smo kopali naprej in dosegli globino nekaj nad 3 m. Plast od površja pa do globine 1,50 m je bila enotno gruščnato ilovnata ter umazano sivo rjave barve. Samo v enem oglu sonde se je v tej globini pokazala tudi intenzivno rdeča ilovica. Prehodno cono do globine 2,20 m so sestavljale izmenične plasti rumene in rdečkaste ilovice, pomešane z gruščem in pe-

skom. Do globine 5 m so sledili bolj ali manj strjeni drobno peščeni sedimenti, tvoreč pokrov plastovitih, v trde plošče sprijetih werfenskih peščenjakov¹ neznane debeline.

Rezultat sondiranja je bil tako v arheološkem kakor tudi v paleontološkem pogledu negativen. Našli nismo nobenih kulturnih ostalin in niti drobca živalskih kosti. Za granulacijsko analizo smo sicer vzeli vzorce posameznih plasti, toda iz diagrama, ki smo ga dobili, ni bilo mogoče sklepati na kronologijo, verjetno zato, ker je bil zajet samo del celotnega prvotnega profila.

Pri izkopavanju se je pokazalo, da leži jama na meji dveh različnih hribin, apnenca in peščenjaka, kar je bolj redek pojav. Jazbina je nedvomno vodni rov. Prvi pretok je bil le nekaj metrov nad spodnjo mejo apnenega masiva. Ko je erozija dosegla peščenjak, bi mogla mnogo hitreje in bolj učinkovito napredovati. Razlog, da je poglobljanje v tej mehki kamenini kaj kmalu zastalo, je iskati v erozijski terminanti, ki so jo določale višine zunanjega terena.

Štorasta peč v Mišjem dolu na Kozjanskem (izkopavanje leta 1960). Ob najdbi moustérienske ročne konice na Blatnem vrhu² so nas razumljivo zanimale tudi bližnje jame, v katerih bi utegnili ugotoviti še kaj več. Tamkajšnji domačini so nas opozorili na Štorasto peč v Mišjem dolu, jamo, ki je od najdišča omenjenega artefakta oddaljena komaj slabe pol ure. Leži ob kolovozu tik nad potokom, v precej grobem kremenovem peščenjaku. Na njenih stenah pa tudi na stenah izven jame je videti mnogo sledov mlinskih kamnov, ki so jih nekoč tod izrezovali. Vsi sedimenti so skoraj do globine 3 metrov samo preostanki te dejavnosti. Ker se je še v tej globini na jamski steni zopet pokazal obris mlinskega kamna, je bilo jasno, da je vsa jama ali vsaj njen večji del samo plod umetnega dela. Čeprav prvi poskus na Kozjanskem ni uspel, bo treba temu okolišu žrtvovati še nekaj časa in sredstev, k čemur spodbujajo tudi paleolitska najdišča v sosednjem Hrvatskem Zagorju.

Judovska hiša pri Moverni vasi v Beli krajini (sondiranje leta 1960). Jama leži na robu kanjona približno 20 metrov nad reko Krupo. Ima dva vhoda, od katerih se večji odpira proti jugu. Le 2 metra za tem vhodom smo izkopali sondo velikosti 2×3 m.

Površinske humusne plasti tukaj ne zasledimo. Plasti »zemlje« z ognjišči in pepelom slede druga drugi v severovzhodnem oglu sonde do največje globine 1,50 m. Presenetljivo je, da so bili pri takih plasteh kulturni ostanki silno redki. Na nekaj prazgodovinske keramike smo naleteli samo v globini 0,50–0,40 m, posamezne fragmente pa smo dobili tudi še 0,60 do 0,70 m globoko. V zahodni steni sonde pa se je v globini 0,90–1,05 m pod površjem pojavila skorjasta siga in pod njo do globine 1,50 m sipka drobtinčasta siga. Začela se je okrog 60 cm pred profilom. Pod zgornjo serijo plasti oziroma pod sigo se »zemlja« nadaljuje, vendar brez pepelnatih vložkov. Njena svetlo rjavkasta barva, ki vleče na rumeno, se zdi najbrž

¹ Za določitev se prof. dr. A. Ramovšu lepo zahvaljujem.

² Mitja Brodar, Slučajna paleolitska najdba. Arheološki vestnik XI-XII, str. 46 do 49.

zaradi tega temnejša kakor zgoraj. Sediment se z globino počasi in neopazno spreminja. Razmeroma drobni grušč se zmerom bolj množi. Pojavljati se začno večje skale, ki jih je tudi zmerom več. V globini 3,22 m so tako zožile delovni prostor, da globlje izkopavanje ni bilo več mogoče.

Na paleolitske kulturne ostanke tudi tukaj nismo zadeli, zasledili pa nismo tudi nobenih paleontoloških ostankov, ki bi dokazovali pleistocensko starost spodnjih plasti. Opiramo se lahko samo na granulacijski diagram, ki smo ga dobili z analizo odvzetih plastnih vzorcev. Iz globine 2 metrov proti dnu kaže diagram precej znatno naraščanje količine zrnatih frakcij. To vsaj nekoliko upravičuje domnevo, da smo z najglobljim delom profila že zajeli würmsko poledenitev. Koliko globlje še sežejo sedimenti würma III in v kateri globini bi mogli pričakovati odkladnine zadnjega interstadiala, je odprto vprašanje. Ker se zdi, da sta se oba vhoda v jamo odprla razmeroma kasno, bi poseg v večje globine po vsej verjetnosti tako in tako ostal brez rezultata.

Šikančeva zijalka v Logarski dolini (sondiranje leta 1961). Visokogorske paleolitske postaje, pri nas Potočka zijalka na Olševi in Mokriška jama na Mokrici, niso bile stalna prebivališča takratnih lovcev, temveč le začasne postojanke, kadar so lovili v teh visokih legah. Prihajali so iz doline, kjer so se ustavljali najbrž dalj časa. Če bi se posrečilo odkriti njihove dolinske postojanke, bi tam prav gotovo prišli do pomembnih najdb. S tega vidika smo se odločili za poskusno izkopavanje v Šikančevi zijalki. Jama leži na severnem pobočju soteske, ki veže Logarsko dolino z Matkovim kotom, približno 25 m nad potokom in je odprta na jug.

Sonda velikosti $2,50 \times 3,50$ m je bila izkopana približno sredi jame. V njej smo ugotovili naslednje plasti. Površinski humus je tenak, samo 3–4 cm debel in pokriva le del jamskih tal. Pod njim sledi ostrorobat grušč, ki je močno pomešan s svetlo rjavo rumenkasto glino. Okrog pol metra debela plast prehaja v skoraj čisto glino enake barve. V njej se začnajo pojavljati vložki mivke. Pri vrhu še neregularni vložki se globlje spremenijo v plasti mivke, nato pa se v večkratnem zaporedju plasti gline in mivke izmenjavajo. Posamezne proge so 2–15 cm debele. Tako mešana plast sega v severnem delu sonde do globine 2 metrov. Posebne omembe je vredno, da je plast nagubana kot celota, kar se v vzhodnem profilu sonde vidi kot 20–40 cm visok val. Nagubane pa so razen tega tudi posamezne sestavne proge, sicer v manjših, zato pa mnogo bolj strmih valovih, ki leže pravokotno na smer glavnega gubanja. Naslednja gruščnato ilovnata plast vsebuje mnogo grušča in razmeroma malo ilovice. Njena barva je svetlo rjava. Plast gre nespremenjena do dna izkopa in je ni uspelo predreti, ko je bilo treba v globini 3,55 m ustaviti nadaljnje izkopavanje.

Omenjene plasti so vse popolnoma sterilne ter ne vsebujejo niti arheoloških niti paleontoloških ostankov. Ob doživetju večje nevihte v jami je postalo to dejstvo povsem razumljivo. Ves strop je veliko rešeto, povsod padajo z njega močni curki, po nekaj urah je bila že tretjina jame preplavljena. Taki pogoji seveda ne ustrezajo niti človeku niti živalim. Ko je voda odtekla, je za njo ostala tanka plast gline.

Pojav nagubanih jamskih plasti ni nov. Tudi v Sloveniji poznamo že nekaj tovrstnih primerov,³ toda v Šikančevi zijalki ne gre za premešane gruščnato ilovnate plasti, o katerih vemo, zakaj so se nagubale in medsebojno infiltrirale. Tu smo na več mestih z lahkoto odluščili glino od mivke, meja med obema je bila povsod ostra in ni bilo mogoče opaziti nikakega mešanja obeh komponent. Vsekakor so pojavi, če gre za normalno krioturbacijo, povsem drugačni. Granulometrična analiza plasti je bila izvršena, vendar jo moremo izkoristiti le v tem smislu, da dobljeni diagram ne more biti odraz klimatskih nihanj.

Na osnovi vseh teh opazovanj moremo v grobih potezah rekonstruirati potek sedimentacije v Šikančevi zijalki. Spodnja gruščnato ilovnata plast je nastajala kot normalen jamski sediment v dobi, ko je potok tekkel že toliko globoko pod jamo, da je tudi ob veliki vodi ni več dosegel. Občasne poplave jame skozi stropne razpoke so grušču prispevale dodaten delež gline. Za tem pa se je soteska začela zasipavati. Gladina potoka se je polagoma dvigala in obstala na meji, ki je dopuščala, da so poplavne vode dosegle jamo in tam odlagale mivko. Da bi bila dolina zasuta še preko višine jame, ne prihaja v poštev, kajti v tem primeru bi bili odloženi v jami tudi debelejši pesek in prodniki. Zasipavanje soteske je mogla povzročiti le zaježitev po Logarskem ledeniku. Za časa največje razsežnosti je ravno še zaprl izhod soteske iz Matkovega kota v Logarsko dolino. Kopičenje čelnih moren pod Podbrežnikom in odlaganje mivke v Šikančevi zijalki sta potemtakem istočasna pojava. Da bi tedaj led Matkovega kota dosegal Logarsko dolino in višino jame, ni verjetno. V sedimentih ne moremo ugotoviti niti najmanjšega sledu morenskega gradiva, ki bi v tem primeru vsaj v manjših količinah moralo priti v jamo. Ves ta čas je ob poplavah potok odlagal v zijalki mivko in izmenično so bile odložene tudi plasti gline. Zaradi stalno nizkih temperatur je tedaj produkcija grušča močno upadla. Serija mivkastih in glinastih prog je sicer skoraj 1,50 m debela, vendar je to pripisati bolj nagli sedimentaciji kakor daljši čas trajajoči dobi. Tudi v tem je iskati vzrok, da vsebuje sediment tako malo grušča. Z umikom Logarskega ledenika se je zaježitev kmalu končala. Potok, ki so ga ojačile vode umikajočega se Matkovega ledenika, je začel naglo odnašati iz soteske naplavine, v jami pa je izmenična sedimentacija mivk in glin prenehala. Šele sedaj je nastopila doba, v kateri se je nagubala celotna plast. Koliko je ta pojav pripisati krioturbaciji, je še problem, za katerega rešitev bi bile potrebne še nove in obsežne raziskave. Zgornja gruščnato ilovnata plast, ki profil pravzaprav zaključuje, se je verjetno začela tvoriti še za časa umikanja ledenikov.

Polična jama nad Žurgami v dolini Čabranke (sondiranje leta 1961). Odrastki Goteniškega snežnika se tu z navpičnimi skalnimi stenami kakor v ogromnih stopnicah spuščajo v dolino. V prvi navpični stopnji pod vrhom je prav na polici vhod v jamo, ki ima odtod tudi ime. Jama leži v višini okrog 900 m, njen vhod ima južno lego.

Sondo velikosti 2 × 3 m smo izkopali nekaj metrov za jamskim kapom, in sicer od podolžne jamske osi do vzhodne stene. Dosegli smo največjo

³ S. Brodar, Periglacialni pojavi v sedimentih slovenskih jam. Geografski vestnik, Ljubljana, XXXII (1960), str. 33–45.

globino 3,60 m. Humusa na površju ni, površinska, močno izsušena in zato prašna plast je neenakomerno debela, povsod pa tanjša od 10 cm. Globlje sledi samo ena zelo gruščnata, z ilovico pomešana plast svetlo rumene, rjave, sive in tudi rdeče barve. Vsekakor se barva plasti ne izmenjava plastovito, temveč so raznobarvne lise razsejane po vsem profilu. Le intenzivno rdeča barva je omejena na globino pod 2 metra. V plasti so od zgoraj do dna izkopa v veliki množini sigaste skorje in kapniki. Na tleh se siga, kolikor je bilo možno ugotoviti, nikjer ni tvorila, vse sigaste tvorbe so odpadle izključno samo od stropa. Posamezni kosi sige so bili tako obsežni, da jih je bilo treba razbiti, ker bi jih sicer ne bilo mogoče odstraniti iz sonde. Grušč je ostrorobat in samo v globljem delu plasti nekoliko korodiran.

Že v površinski plasti in tik pod njo do globine 20 cm je ležalo nekaj zob in kosti jamskega medveda, toda obenem tudi črepinje prazgodovinskih in srednjeveških loncev. Globlje, razen dveh izoliranih zob jamskega medveda v globini 0,60—0,70 cm, ni bilo v vsem profilu nobenih drugih paleontoloških ostankov.

Tolmačenje profila je težavno. Glede na kosti jamskega medveda, ki so bile tako rekoč na površini, mora biti profil v celoti pleistocenske starosti, in sicer würmski. Pri tem je vsekakor presenetljivo, da so holocenski sedimenti popolnoma izostali. Za podrobnejšo kronološko opredelitev žal ni nobene opore. Velika množina od stropa odpadlih sigastih skorij in stalaktitov ustreza vsekakor dobi močnega mehničnega razpadanja. Če bi to pripisali nekemu določenemu višku poledenitve (morda tik pred njim ali po njem), je intenzivno rdeča barva spodnjega dela profila še zmerom nerazložljiva.

Ajdovska hiša pri Šentjurju v bližini Mirne peči na Dolenjskem (sondiranje leta 1962). Že leto prej je jamo speleološko raziskoval Institut za raziskovanje krasa SAZU v Postojni. Tedaj je asistent Franc Leben izkopal tudi manjšo sondo, v kateri je našel kosti jamskega medveda. To je bilo tudi povod, da smo se odločili za izkopavanje v tej jami. Na mestu njegove sonde smo izkopal prečni jarek od stene do stene. Od tega smo še odcepili manjši jarek pravokotno proti vhodu, drugega pa pravokotno proti notranjosti jame. Razen tega smo izkopal manjšo sondo še prav pri koncu jame. Prečni jarek spredaj je bil širok 1 m, od njega proti vhodu izkopani jarek je bil v dolžini 1,40 m širok 0,70 m, medtem ko je širina jarka proti sredini jame dosegla 1 meter. Jarek proti notranjosti je bil 2 m dolg, toda v zadnjem metru je izkop segel samo 20 cm globoko.

Profil v sprednjem delu jame je naslednji. Na površini leži raztreseno kamenje, in sicer na skorji sige. Ta je bolj ali manj grudasta in jo razmeroma z lahkoto prebijemo, čeprav je mestoma debela tudi do 20 cm. Povsod siga ni čista, v glavnem gre za ilovico, ki je sprijeta s sigo, ali pa so med sigo ilovnati vložki in gnezda. Pod sigo sledi povsod okrog 15 cm debela, čista rdeča glina. Precej ostra meja jo loči od naslednje bolj sive gline, ki vsebuje kosti jamskih medvedov. V njej primesi grušča skoraj ni, pač pa precej sigastih koščkov, skorij in manjših konkreij. Kostni so raztresene po vsej plasti in nikjer ne tvorijo enotne sklenjene plasti. Sicer pa množina kosti ni prevelika. Takoj pod plastjo zadenemo na živa skalna jamska tla, in to v vsem izkopanem prostoru. Drugačen je profil v zadnjem delu jame.

Tudi tu leže posamezni kosi grušča na skorji sige, pod njo pa nekoliko rdečkasta čista ilovica samo do globine 30 cm. Niže je do globine okrog 65 cm plast gruščnata in močno zbita. Grušč je srednje debel, posamezni kosi imajo zaobljene robove, toda zdravo površino. Grušču sledi nato čista ilovica, ki je popolnoma sterilna. Šele v globini 1,20 m se v njej pojavijo kosti jamskih medvedov. Raztresene so v plasti prav do dna izkopa, do globine 1,70 m, ki pa še ni dosegel skalnih tal.

Jama je tako oblikovana, da se njen sklepni del spet močno približa zunanjemu terenu. Skozi odkrito špranjo se je mogoče razgovarjati. Predvsem glede na plast grušča v sedimentih, ki je v sedanjem vходу nismo našli, je sklepati, da je bil vhod v jamo nekoč v današnjem zadnjem jamskem delu. Tega je pobočno gradivo zasulo, medtem ko se je sedanji vhod odprl šele pred razmeroma kratkim časom.

Plasti, ki vsebujejo kosti jamskih medvedov, so vsekakor pleistocenske starosti in jih je prisoditi dobi würmske poledenitve. Siga nad njimi pa je po vsej verjetnosti atlantska. Za podrobnejše tolmačenje sedimentacije pa manjkajo zadostni argumenti, ki jih tudi z granulacijsko analizo odvzetih plastnih vzorcev nismo dobili.

Mestna jama pri Mestnih malencah v Metliki (sondiranje leta 1963). Zaradi gradnje ceste je bilo tu nekaj predjamskih sedimentov že pred davnim časom odstranjenih. Po izravnavi porušenega profila smo pod njim izkopali manjšo, približno 1 m globoko jamo. Gruščnati sediment je sterilen. Ker ni bilo nobenih najdb in smo z izkopom že dosegli nivo mimo tekočega potoka, izkopavanja v večjo globino ni kazalo nadaljevati.

Ciganska jama pri Željnah, v bližnji okolici Kočevja (sondiranje 1963). Jama je dejansko samo eden od vhodov v znani obsežni sistem Željnskih jam,⁴ v katerem smo rekognoscirali že leta 1961. Njen vhod je usmerjen proti zahodu, z neznatnim odklonom na jug. 2 × 3 m veliko sondo smo izkopali ob levi, to je severni jamski steni, in sicer že za jamskim kapom, kar je omogočilo delo tudi ob dežju. Daljša stranica sonde je skoraj vzporedna s podolžno jamsko osjo, ogljišči ob jamski steni sta projicirani na jamski strop in tam označeni.

V sondi, globoki 3,26 m, so ugotovljene naslednje plasti:

1 — Humus, ki je bolj ali manj pomešan z gruščem, debel 38 cm.
2 — Drobtinčasta siga, pomešana nekoliko z drobnim gruščem, debela 9 cm.

3 — Proga čistega grušča, debela 15 cm.

4 — Drogen grušč, pomešan z rjavo ilovico, debel 115 cm. V njegovih zgornjih polovici se pojavljajo nepravilne vijugaste proge, v spodnjih 30 cm pa postaja grušč postopoma zmerom bolj ilovnat. Podoba je, da gre za prehod v naslednjo čisto ilovnato plast, čeprav ga loči od nje proga posameznih debelejših kamnov.

5 — Čista neplastovita ilovica svetlo rjave barve, debela 49 cm.

6 — Debelejši grušč, pomešan z rjavo ilovico, debel 25 cm.

7 — Drobnejši grušč, pomešan nekoliko bolj z rjavo ilovico, samo na zgornji meji z nekoliko rdečkasto. Izkopan je 75 cm globoko.

⁴ Glej D. Novak, *Željnske jame*. Proteus, Ljubljana, XIX (1956/57), št. 3, str. 79 do 83.

Vrtina z železnim drogom je pokazala, da vsaj še 50 cm globlje, to je do globine 5,76 cm pod površjem, še ni živoskalnega dna. Z drogom prebiti sediment je gruščnat, pomešan z rjavo ilovico. Smatrati ga je za nadaljevanje plasti 7, ki mora imeti precej znatno debelino.

Skoraj v vseh plasteh profila smo naleteli na črne koščke, ki smo jih imeli za drobce lesnega oglja. Zlasti mnogo jih je bilo v plasti 5. Toda mikroskopska preiskava⁵ je dognala, da gre dejansko samo za drobir premoga. Glede na bližino dnevnega kopa kočevskega premogovnika je ta pojav seveda lahko razumljiv.

V plasti 3 smo v globini 55 cm pod površjem zadeli na prvo paleontološko najdbo, na glodač alpskega svizca (*Marmota marmota* L.). Ker se je dobro razločilo, da so plasti nedotaknjene, smo mogli biti prepričani, čeprav drugih najdb v tej plasti ni bilo, da gre za pleistocensko plast.

Prvo kremenovo rezilo smo odkrili že v zgornji meji plasti 4, kar je dokazalo, da je Ciganska jama paleolitsko najdišče, prva jamska postaja na Dolenjskem. Najdbe kremenecv so se v zgornjem delu plasti 4 nadaljevale do približne globine 1 m pod površjem. Odkrili smo skupno 10 kremenecv, razen tega pa še posamezne koščke in tudi cela gnezda rdeče okre. Iz tega območja izvirata tudi premolar severnega jelena (*Rangifer tarandus* L.) in paroček nedoločene vrste jelena. Pridruženih je precej ostankov alpskega svizca (glodači, čeljust, fragmenti cevastih kosti) in mnogo kostnih fragmentov večjih živali, ki pa niso določljive, ker so odlomki premajhni.

Odkrite kremenecve moremo razvrstiti v štiri skupine:

- a) 4 enostavna ozka rezila,
- b) 1 fragment koničastega rezila,
- c) 5 retuširani in rabljeni odbitki,
- d) 2 neuporabljena odbitka.

Kameni inventar je po številu skromen in brez značilnih tipov. Gre predvsem za ozka rezila, ki so samo delno, a zato v nekaterih primerih zelo fino retuširana. Izjema je odlomek koničastega rezila, ki je na obeh robovih totalno in prav dobro obdelano.

Za kulturno uvrstitev kamene industrije nimamo prave tipološke podlage. Morda je pomembno, da so vsi primerki razen enega rezilca, ki je iz temno sivega roženca, iz belo sivega marmoriranega kresilnika. Če k temu še upoštevamo, da je tudi odkrita favna, alpski svizec in severni jelen, ista, kakor jo poznamo iz kraških gravettijskih najdišč,⁶ je s tem podobnost vendarle že močno izražena. Kljub precejšnji oddaljenosti in čeprav doslej še nismo odkrili nobenega gravetiranega artefakta, je vendar zelo velika verjetnost, da gre tudi v Ciganski jami za kulturno stopnjo gravetien in jo je kot tako uvrstiti v skupino tovrstnih paleolitskih postaj na Krasu. S tem bi obveljala tudi enaka časovna opredelitev, pripadnost končnemu würmu. Podrobnejša datacija na osnovi doslej znanih profilov iz Slovenije pa še ni možna, zlasti ker spodnji del kulturne plasti in na-

⁵ Za podatke o preiskavi se dr. A. Šerclju ravno lepo zahvaljujem.

⁶ F. Osole, Mlajši paleolitik iz Ovčje jame. Arheološki vestnik, Ljubljana, XIII-XIV (1961-1962), str. 129-156.

slednje globlje plasti niso vsebovale nobenih kulturnih najdb pa tudi nobenih paleontoloških ostankov.

Poskusni izkopi v večini navedenih jam niso vodili k ugotovitvi novih paleolitskih najdišč in smo z njimi dobili samo koristen vpogled v sedimentacijsko raznolikost posameznih jam. Vendar kaže prav zadnji pozitivni primer Ciganske jame, da je treba z dejavnostjo sondiranja v jamah nadaljevati. Šele z odkritjem še novih paleolitskih postaj, posebno na doslej še navidezno praznih predelih Slovenije, bo razviden celotni potek kulturnega razvoja za časa ledene dobe na naših tleh.

ZUSAMMENFASSUNG

Bericht über paläolithische Versuchsgrabungen

Der Autor gibt in dem Artikel einen Bericht über Versuchsgrabungen, welche in den letzten Jahren in mehreren Höhlen Sloweniens stattfanden und zur Entdeckung neuer paläolithischer Fundstellen besonders in den Gegenden, wo diese bisher noch fehlen, führen sollten. Tatsächlich gelang es damit, die erste paläolithische Höhlenstation in Unterkrain in der Ciganska jama bei Kočevje nachzuweisen. Sieben Schichten wurden hier bei der Sondierung bis zur Tiefe 3,76 m festgestellt. Von diesen erwies sich die vierte, 62 cm bis 1 m unter dem Höhlenboden, als Kulturschicht. Im Bereiche der Sonde (6 m²) enthielt sie nebst Zähnen und Knochenresten des Alpenmurmeltiers, des Rens und noch anderer unbestimmbarer Tiere auch 1 fragmentierte, an beiden Rändern total retuschierte Spitzklinge, 4 einfache und nur stellenweise fein retuschierte Schmal klinglen und 5 zum Teil auch benützten Abschläge. Mit Ausnahme einer Klinge aus Hornstein sind die übrigen Stücke alle aus weiss marmoriertem Feuerstein. Mit Rücksicht auf ähnliche Stratigraphie, Faunafunde und Steinmaterial der Kulturfunde in einigen Höhlenstationen des Karstgebietes wird einstweilen die Zugehörigkeit des Kulturinventars in der Ciganska jama zum finalen Gravettien des Endwürms ausgesprochen, wenn auch bisher noch keine gravettierten Stücke vorliegen.